



# ANALIZA PROCESUIRANJA NAPADA NA PRIPADNIKE MANJINSKIH ZAJEDNICA U SRBIJI I KOSOVU TOKOM 2023. GODINE U KONTEKSTU DIJALOGA BEOGRADA I PRIŠTINE

### **Izdavač**

Nacionalni konvent o Evropskoj uniji  
Radna grupa za Poglavlje 35

### **Autori**

Aleksandar Šljuka, Nova društvena inicijativa (NSI)  
Marko Milosavljević, Inicijativa mladih za ljudska prava (YIHR Srbija)

### **Godina**

2024.

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji – Europe ASAP “ koji InTER realizuje u partnerstvu sa Beogradskom otvorenom školom i uz podršku Švedske. Stavovi i mišljenja autora izneta u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje partnera i donatora.

## **SADRŽAJ**

<b>UVOD .....</b>	<b>1</b>
<b>ANALIZA NAPADA NA PRIPADNIKE MANJINSKIH ZAJEDNICA NA KOSOVU .....</b>	<b>1</b>
<b>KONTEKST OD DOLASKA NA VLAST ALJBINA KURTIJA .....</b>	<b>1</b>
<b>HRONOLOGIJA NAPADA .....</b>	<b>3</b>
<b>DIREKTNO NASILJE .....</b>	<b>5</b>
<b>STRUKTURNO/INSTITUCIONALNO NASILJE.....</b>	<b>7</b>
<b>KULTURNO NASILJE .....</b>	<b>10</b>
<b>ANALIZA NAPADA NA PRIPADNIKE MANJINSKIH ZAJEDNICA U SRBIJI</b>	<b>13</b>
<b>HRONOLOGIJA NAPADA .....</b>	<b>13</b>
<b>ZABRANA PRIKAZIVANJA FILMOVA NA ALBANSKOM JEZIKU .....</b>	<b>13</b>
<b>NAPAD NA PORODICU MUHAREMI U MEDVEĐI .....</b>	<b>14</b>
<b>GOVOR MRŽNJE PREMA ALBANSKOJ NACIONALNOJ MANJINI U KONTEKSTU PREGOVORA SRBIJE I KOSOVA .....</b>	<b>15</b>
<b>NEZAKONITO ZADRŽAVANJE GRAĐANA ALBANSKE NACIONALNE MANJINE NA GRANIČNIM PRELAZIMA .....</b>	<b>17</b>
<b>ZLOUPOTREBA PASIVIZACIJE ADRESA NAD GRAĐANIMA ALBANSKE NACIONALNOSTI U PREŠEVSKOJ DOLINI.....</b>	<b>18</b>
<b>ZAKLJUČNE NAPOMENE.....</b>	<b>20</b>
<b>PREPORUKE ZA INSTITUCIJE KOSOVA .....</b>	<b>20</b>
<b>PREPORUKE ZA INSTITUCIJE SRBIJE.....</b>	<b>21</b>

## UVOD

Prema izveštaju Evropske komisije o napretku Srbije za 2023. godinu, dijalog o normalizaciji odnosa između Kosova i Srbije uz posredovanje EU nastavljen je tokom 2023. godine redovnim sastancima na nivou lidera i glavnih pregovarača. Nakon višemesečnih intenzivnih pregovora i uz podršku ključnih partnera, strane su postigle Sporazum o putu ka normalizaciji odnosa (Sporazum) 27. februara 2023. godine u Briselu i dogovorile se o Aneksu o njegovom sprovođenju 18. marta u Ohridu, Severna Makedonija. Kao deo Sporazuma, strane su konstatovale da će Sporazum i Aneks o njegovom sprovođenju postati sastavni deo odgovarajućih procesa pristupanja Srbije i Kosova EU.<sup>1</sup>

Prethodna godina, bez obzira na deklarativni napredak u vidu postizanja Ohridskog sporazuma i aneksa, proces dijaloga pratile su krize u odnosima Beograda i Prištine koje je odlikovalo nasilje.

Analiza pred vama predstavlja istraživanje o napadima odnosno nasilju institucija Srbije i Kosova na pripadnike nevećinskih ili manjinskih zajednica – srpske zajednice u Kosovu i albanske zajednice u Srbiji.

Predmet analize su najistaknutiji slučajevi direktnog i strukturalnog nasilja koje su predstavnici institucija Srbije odnosno Kosova počinili prema albanskoj odnosno srpskoj zajednici, a koje analiziramo po tipologiji nasilja koje je uveo norveški sociolog Johan Galtung. Prema Mariji Babović, Galtung odbacuje usko shvatanje nasilja kao isključivo somatskog onesposobljavanja ili uskraćivanja zdravlja.<sup>2</sup> Kako dalje navodi Babović, Galtung smatra da je „nasilje postoji kada su ljudska bića pod takvim uticajem da je njihova aktuelna somatska i mentalna ostvarenost ispod nivoa njihove potencijalne ostvarenosti“. Autorka podseća na

---

<sup>1</sup> Evropska komisija, Izveštaj o napretku Srbije za 2023. godinu:

[https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu\\_dokumenta/godisnji\\_izvestaji\\_ek\\_o\\_napretku/izvestaj\\_ek\\_23.pdf](https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_23.pdf);

<sup>2</sup> Marija Babović, Teorijski i istraživački pristupi u proučavanju strukturalnog, kulturnog i direktnog nasilja, 2015, Filozofski fakultet u Beogradu, str. 333: [https://www.sociologija.org/admin/published/2015\\_57/2/448.pdf](https://www.sociologija.org/admin/published/2015_57/2/448.pdf);

istraživanje nasilja ne treba ograničiti samo na direktne telesne posledice fizičkog nasilja, već ga treba posmatrati kao način ograničavanja ljudi u njihovom svakodnevnom životu.<sup>3</sup>

Fokus analize je na institucijama koje proizvode nasilje, njihovom procesuiranju ali i nekažnjivosti i posledicama koje ovo nasilje ima na život pojedinaca - žrtava i zajednica iz kojih dolaze, kao i efekat koji nasilje ima na proces dijaloga u vidu “kriznog menadžmenta” procesa normalizacije odnosa Beograda i Prištine. U prvom delu analize predstavljeni su primeri pomenutih vrsta nasilja posebno za Kosovo, kao i za Srbiju, dok se u poslednjem daju zaključne napomene i preporuke za institucije Kosova i Srbije.

---

<sup>3</sup> Isto;

## **ANALIZA NAPADA NA PRIPADNIKE MANJINSKIH ZAJEDNICA NA KOSOVU**

### KONTEKST OD DOLASKA NA VLAST ALJBINA KURTIJA

Trend nestabilne političko-bezbednosne situacije nastavio se i u 2023. godini. Iako nema sumnje da je iz percepcije manjinskih zajednica, naročito srpske, svaka godina od kraja rata izazovna na svoj način, uspostavljanjem druge Vlade Aljbina Kurtija otpočinje period trajne krize u tri dimenzije:

*U odnosima Beograda i Prištine;*

*U odnosima Prištine i srpske zajednice na Kosovu;*

*U odnosima albanske i srpske zajednice na Kosovu.*

Iako se predstojeća analiza odnosi pre svega na potonja dva aspekta, teško je napraviti jasnu distinkciju između navedenih dimenzija zbog međusobne kauzalne isprepletenosti i „efekta prelivanja“ (*spillover effect*).

Period trajne krize započinje u septembru 2021. godine kada Vlada Kosova odlučuje da uvede reciprocitet u odnosu na Srbiju u kontekstu registarskih tablica, te proglasi prestanak važenja KM tablica.<sup>4</sup> Specijalne jedinice Kosovske Policije raspoređuju se na prelazima sa Srbijom, a lokalno stanovništvo postavlja prve barikade. Međutim, kako konačno rešenje nije postignuto, kriza se prelila i u 2022. godinu. Početkom godine, neposredno nakon ruske agresije na Ukrajinu, dolazi do formiranja prvih baza Kosovske Policije na severu i permanentnijeg prisustva specijalnih jedinica u ovom regionu.<sup>5</sup> Neuspeh da se dođe do dogovora o tablicama, kosovska Vlada iskoristila je kao povod da odredi rok za obaveznu

---

<sup>4</sup> Milica Andrić-Rakić. Srbija i Kosovo: koga pogađa „reciprocitet“? DW. Dostupno na: <https://www.dw.com/sr/srbija-i-kosovo-koga-poga%C4%91a-reciprocitet/a-59246670>, (pristupljeno 08.01.2024.)

<sup>5</sup> Betonski blokovi kod Brnjaka, Kosovska policija postavlja bazu pogranične policije, KoSsev. Dostupno na: <https://kossev.info/betonski-blokovi-kod-brnjaka-kosovka-policija-postavlja-bazu-pogranicne/>, (pristupljeno 08.01.2024.)

preregistraciju sa KM na RKS tablice.<sup>6</sup> U severnim opštinama dolazi do postavljanja novih barikada, te se primena pomenutih odluka, pod pritiskom američkog ambasadora na Kosovu, odlaže do daljnjeg. Kako ni u narednom periodu nije došlo do napretka u postizanju dogovora, kosovska Vlada propisuje kazne za vlasnike vozila koja nisu preregistrovana nakon 1. novembra iste godine.<sup>7</sup> Komandir Kosovske Policije za region Sever izjavljuje da neće sprovoditi datu odluku. Usledila je njegova smena, što je podstaklo revolt kod pripadnika srpske zajednice i iniciralo napuštanje kosovskih institucija na Severu u koje su do tada Srbi bili integrisani – policije, sudstva i lokalne samouprave, ali i institucija na centralnom nivou – parlamenta i Vlade.<sup>8</sup> Iako je problem tablica u međuvremenu rešen, novonastali zahtevi povezani sa kolektivnim izlaskom iz institucija – formiranje Zajednice opština sa srpskom većinom i povlačenje specijalnih jedinica KP sa Severa – nisu ispunjeni, te je, u tom smislu, nastavljen period političko-bezbednosnog vakuuma u ovom regionu.

Usledilo je raspisivanje novih lokalnih izbora od strane predsednice Kosova, čije su održavanje pojedini Srbi pokušali da opstruišu napadima na kancelarije opštinske i centralne izborne komisije na Severu.<sup>9</sup> Posledica ovih akcija bilo je hapšenje ljudi osumnjičenih za izvršenje dela koje je podvedeno pod teroristički, odnosno akt usmeren protiv ustavnog poretka Republike Kosovo. Srbi ponovo podižu barikade i one će biti ukinute tek nakon više od dve nedelje, krajem decembra, međutim, bez ispunjenja glavnih zahteva. Tako se, u novu, 2023. godinu ušlo sa više briga i izazova nego u onu prethodnu.

---

<sup>6</sup> Nova faza spora oko tablica: Priština izdala uputstvo za preregistraciju vozila koja imaju srpske tablice, Euronews. Dostupno na: <https://www.euronews.rs/srbija/drustvo/55417/nova-faza-spora-oko-tablica-pristina-izdala-uputstvo-za-preregistraciju-vozila-koja-imaju-srpske-tablice/vest>, (pristupljeno 08.01.2024.)

<sup>7</sup> MUP Kosova: Od 21. novembra kazna od 150 evra za vlasnike vozila sa srpskim registracijama, Radio Slobodna Evropa. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/kosovo-tablice-kazne/32108991.html>, (pristupljeno 08.01.2024.)

<sup>8</sup> Srbi napuštaju kosovske institucije, Radio Slobodna Evropa. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbi-napustaju-institucije-kosova/32117184.html>, (pristupljeno 08.01.2024.)

<sup>9</sup> Nataša Latković. Ko je bacio dve bombe u Severnoj Mitrovici, Nova S. Dostupno na: <https://nova.rs/vesti/politika/ko-je-bacio-dve-bombe-u-severnoj-mitrovici/>, (pristupljeno 08.01.2024.)

Pokazaće se, međutim, da je to bio samo uvod u kulminaciju problema. Iako su se početkom 2023. godine intenzivirali pregovori o francusko-nemačkom planu i strane su se saglasile o Sporazumu o putu ka normalizaciji i njegovom Aneksu, propust da se adresiraju uzroci prethodnih kriza uslovio je, logično, pojavu novih.

U kontekstu neustavnog permanentnog prisustva specijalnih jedinica Kosovske policije na Severu, na kontrolnom punktu uspostavljenom na Bistričkom mostu zabeležena su dva ranjavanja pripadnika srpske zajednice od strane ovih formacija.<sup>1011</sup> Predsednica Kosova raspisala je nove lokalne izbore koji su na kraju održani uprkos bojkotu srpske zajednice i njihovih političkih predstavnika. Po prvi put u istoriji u opštinama sa srpskom većinom, na vlast su došli etnički Albanci.<sup>12</sup> Protestujući protiv stupanja na dužnost novih gradonačelnika, došlo je do sukoba između demonstranata i Kosovske policije, a nekoliko dana kasnije i pripadnika KFOR-a. Međutim, situacija ni posle toga nije rešena, te su gradonačelnici ostali na dužnosti. Usledila su hapšenja mnogih Srba koji su učestvovali u pomenutim incidentima. Naposljetku, 24. septembra dogodio se i napad u Banjskoj, kada su pojedini pripadnici srpske zajednice inicirali sukob sa Kosovskom Policijom u opštini Zvečan na Severu Kosova. Ovom prilikom ubijen je jedan pripadnik KP i tri lica srpske nacionalnosti.<sup>13</sup>

## HRONOLOGIJA NAPADA

Razvoj situacije opisan uredovima iznad uslovio je nastavak trenda direktnog, ali i institucionalnog nasilja uperenog prema pripadnicima

---

<sup>10</sup> Petković: Specijalci pucali na vozilo kod Bistričkog mosta, ranjen Srbin, Radio Gorazdevac. Dostupno na: <https://www.gorazdevac.com/2023/01/23/petkovic-specijalci-pucali-na-vozilo-kod-bistrickog-mosta-ranjen-srbin/>, (pristupljeno 09.01.2024.)

<sup>11</sup> Ranjen Srbin na severu Kosova, Euronews. Dostupno na: <https://www.euronews.rs/srbija/aktuelno/83937/ranjen-srbin-na-severu-kosova/vest>, (pristupljeno 09.01.2024.)

<sup>12</sup> Lokalni izbori na severu Kosova: Glasalo ukupno nešto više od 1.500 ljudi, od toga samo 13 Srba - kaže Beograd, BBC news na srpskom. Dostupno na: <https://www.bbc.com/serbian/lat/balkan-65362757>, (pristupljeno 09.01.2024.)

<sup>13</sup> Nekoliko mrtvih na sjeveru Kosova, Vučić za sve krivi Kurtija, Radio Slobodna Evropa. Dostupno na: <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/liveblog/2023/9/24/kosovska-policija-ubila-napadaca-opkoljen-manastir-banjska>, (pristupljeno 09.01.2024.)



srpske zajednice na Kosovu. U tom smislu, Kancelarija za Kosovo i Metohiju Vlade Republike Srbije, zabeležila je 179 'etnički motivisanih incidenata' u 2023. godini, što je najviši broj slučajeva od kad se vodi ova statistika. Primera radi, u 2021. godini zabeleženo je 128 incidenata, a u 2022, njih 150.<sup>14</sup> Međutim, navedene podatke treba uzeti sa rezervom jer ne postoji jasno utvrđena metodologija prema kojoj su incidenti evaluirani i kategorisani. Navedeni podaci su, za potrebe ove analize, zatraženi i od relevantnih institucija na Kosovu. U tom smislu, Kosovska Policija je 13. novembra dostavila podatak koji navodi 16 etnički motivisanih incidenata. Međutim, pomenuta statistika ne pravi distinkciju između napada na pripadnike većinske, albanske, zajednice i napada na pripadnike manjinskih zajednica, naročito srpske, koji su od značaja za ovo istraživanje. Takođe, informacije su zatražene i od državnog tužioca Kosova, ali i od Kancelarije Ombudsmana, međutim, odgovor do kraja pisanja ovog rada nije stigao.



*Izvor: Kancelarija za Kosovo i Metohiju<sup>15</sup>*

<sup>14</sup> Etnički motivisani incidenti na Kosovu i Metohiji, 2021-2024, Kancelarija za Kosovo i Metohiju. Dostupno na: <https://www.kim.gov.rs/lat/incidenti-kim.php>, (pristupljeno 09.01.2024.)

<sup>15</sup> Isto;



Izvor: Kancelarija za Kosovo i Metohiju<sup>16</sup>

Kako ovo istraživanje napade na pripadnike manjinskih zajednica percipira šire od pukog fizičkog nasilja, dalja analiza biće određena tipologijom nasilja koju je ponudio nemački teoretičar mira i konflikta, Johan Galtung, a koja prepoznaje tri tipa nasilja: direktno, strukturno/institucionalno i kulturno.<sup>17</sup>

## DIREKTNO NASILJE

Oslanjajući se na podatke Kancelarije za Kosovo i Metohiju, zabeleženo je 12 napada na pripadnike srpske zajednice koji se mogu okarakterisati kao direktno nasilje. U 6 od pomenutih 12 slučajeva akter je bila Kosovska policija, odnosno pripadnici njenih različitih formacija.<sup>18</sup> U tom smislu, možemo uočiti dve vrste incidenata – incidente gde su počinioci građani i one gde su počinioci pripadnici KP. Kada je o prvoj grupi reč, slučaj koji je dobio najviše pažnje i određeni epilog jeste ranjavanje dvojice mladića iz srpske zajednice na Badnji dan, 06.01, koje je počinio pripadnik

---

<sup>16</sup> Isto;

<sup>17</sup> Johan Galtung, *Mirim sredstvima do mira. Mir i sukob, razvoj i civilizacija* (Beograd: Službeni Glasnik, 2009), str. 273.

<sup>18</sup> Etnički motivisani incidenti na Kosovu i Metohiji, 2021-2024, Kancelarija za Kosovo i Metohiju. Dostupno na: <https://www.kim.gov.rs/lat/incidenti-kim.php>, (pristupljeno 09.01.2024.)

Kosovskih Bezbednosnih Snaga, tada van dužnosti, Azem Kurtaj, u mestu Gotovuša, opština Štrpce.<sup>19</sup> Naime, osumnjičeni je uhapšen neposredno nakon što se incident dogodio. Osnovno tužilaštvo u Uroševcu zatražilo je da sud odredi meru pritvora osumnjičenom, koji je, prema mišljenju tužilaštva izvršio krivično delo „teško ubistvo u pokušaju“ iz člana 173 stava 1 pododeljka 1.1, 1.5. i 1.11 u vezi sa članom 28 Krivičnog zakonika Republike Kosovo. Osnovni sud u Uroševcu usvojio je predlog Tužilaštva i odredio meru pritvora u trajanju od 30 dana. Međutim, optužnica je kasnije izmenjena, te se on teretio za „upotrebu opasnog oružja ili oruđa“ iz člana 367 stava 1 i za „izazivanje opšte opasnosti“ iz člana 356 stava 1 KPRK. Prvo ročište je održano 9. marta, a 16. marta 2023. godine je sud usvojio zahtev za preinačenje mere sudskog pritvora u meru kućnog pritvora. Optuženi Kurtaj je, prema odluci Osnovnog suda u Uroševcu iz maja meseca, pušten da se brani sa slobode. Naime, njemu je 15. maja iste godine istekla mera kućnog pritvora koju sud nije produžio.<sup>20</sup> Pomenuta odluka je do branioca oštećenih mladića stigla tek oktobra 2023. godine, a slučaj nije dobio krajnji epilog.

Što se tiče druge grupe slučajeva gde su subjekti nasilja pripadnici Kosovske Policije, teško je izdvojiti jedan od njih. Naime, direktno nasilje koje potiče od bezbednosnih struktura naročito je problematično jer ima značajan uticaj na odnose zajednice sa relevantnim institucijama, odnosno poverenje građana u iste, ali i odnose među zajednicama jer su pripadnici pomenutih formacija, te vinovnici ovih dela, etnički Albanci. Ranjavanje Srbina u blizini kontrolnog punkta na Bistričkom mostu 10.04. privukao je naročitu pažnju javnosti. Miljan Jovanović, pripadnik srpske zajednice, zadobio je prostrelne rane u predelu ključne kosti kada je na njega pucano dok se vozilom kretao na magistralnom putu Leposavić-Mitrovica. Policijski inspektorat Kosova (PIK) je izvestio da su uhapšena četiri pripadnika Kosovske Policije koji su prethodno suspendovani zbog sumnje

---

<sup>19</sup> Ranjeno dvoje Srba kod Štrpca, na dečaka i mladića pucano iz vatrenog oružja; Nisu životno ugroženi, KoSsev. Dostupno na: <https://kossev.info/ranjeno-dvoje-srba-kod-strpca-na-decaka-i-mladica-pucano-iz-vatrenog-oruzja-nisu-zivotno-ugrozeni/>, (pristupljeno 09.01.2024.)

<sup>20</sup> Pripadnik KBS-a koji je pucao januara u Gotovuši pre šest meseci pušten da se brani sa slobode, KoSsev. Dostupno na: <https://kossev.info/pripadnik-kbs-a-koji-je-pucao-januara-u-gotovusi-pre-sest-mesece-pusten-da-se-brani-sa-slobode/>, (pristupljeno 09.01.2024.)

da su izvršili krivično delo 'neprijavlivanje krivičnog dela', a jedan od njih je osumnjičen za krivično delo „ubistvo u pokušaju“.<sup>21</sup> PIK je takođe saopštio da je odlukom tužioca uhapšenim pripadnicima KP određeno zadržavanje do 48 sati. Ni ovaj slučaj nije dobio krajnji epilog.

Prema istoj statistici, zabeležena su i 3 PEMI – potencijalno etnički motivisanih incidenata teške kategorije prema imovini pripadnika srpske zajednice kada su zapaljene kuće Srba povratnika na Kosovo.

## STRUKTURNO/INSTITUCIONALNO NASILJE

Jedan od najizraženijih vidova ovog tipa nasilja je odluka donesena sredinom juna meseca kojom je Vlada Kosova zabranila uvoz srpske robe.<sup>22</sup> Odluka se isprva odnosila na sve kamione koji imaju srpske tablice, ali je kasnije odluka promenjena kako bi se omogućio uvoz robe stranih kompanija koje posluju u Srbiji. Ova odluka uticala je na nestašicu pojedinih srpskih proizvoda u radnjama širom Kosova, pre svega u većinski srpskim sredinama. Pomenuti proizvodi zamenjeni su supstitutima iz drugim zemalja, kao što je na primer Severna Makedonija.

Međutim, ovi proizvodi su često skuplji nego oni koji su uvoženi iz Srbije, što je dodatno opteretilo budžet građana, naročito u izazovnom vremenu u kojem se Evropa, ali i region trenutno nalazi. Takođe, kako se odluka odnosi i na uvoz štampanih medija/novina iz Srbije, oni nisu dostupni u prodaji na Kosovu, što predstavlja kršenje prava na informacije/slobodno informisanje. S obzirom na navedenu odluku, ali i druga proceduralno-tehnička pitanja, onemogućen je uvoz lekova i ostalih medicinskih potrepština za zdravstvene ustanove koje funkcionišu u okviru sistema Republike Srbije na Kosovu. Situacija je u jednom trenutku postala alarmantna jer u Kliničko-bolničkom centru (KBC) u Severnoj Mitrovici,

---

<sup>21</sup> Suspendovana četiri kosovska policajca, jedan osumnjičen da je pucao na Jovanovića, Kosovo Online. Dostupno na: <https://www.kosovo-online.com/vesti/hronika/suspendovana-cetiri-kosovska-policajca-jedan-osumnjicen-da-je-pucalo-na-jovanovica-11>. (pristupljeno 09.01.2024.)

<sup>22</sup> Na Jarinju i Merdaru zabrana ulaska na Kosovo za kamione iz centralne Srbije, nesmetano prolaze putnička vozila, KoSSev. Dostupno na: <https://kossev.info/na-jarinju-i-merdaru-zabrana-ulaska-na-kosovo-za-kamione-iz-centralne-srbije-nesmetano-prolaze-putnicka-vozila/>. (pristupljeno 09.01.2024.)

ali i ustanovama primarne zdravstvene zaštite širom Kosova nije bilo pojedinih sredstava, ali na primer i vakcina koje su obavezne za decu.<sup>23</sup> Važno je napomenuti da ova odluka Vlade Kosova zapravo predstavlja kršenje Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini (CEFTA), ali je i u suprotnosti sa duhom Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju koji je zaključen između Kosova i Evropske unije.<sup>24</sup> Dok je problem sa lekovima i drugim medicinskim potrebštinama rešen, za sve ostalo navedeno odluka je i dalje na snazi.

Povodom incidenta koji se dogodio 29. maja ispred opštinske zgrade u Zvečanu<sup>25</sup>, usledio je niz hapšenja građana koji su osumnjičeni da su učestvovali u nasilnim radnjama tom prilikom. Međutim, pojedina hapšenja izvedena su bez prethodno izdatog naloga od strane tužilaštva. Ovaj problem adresirao je i visoki predstavnik EU za spoljne poslove i bezbednosnu politiku, Đuzep Borelj, izjavivši da su „arbitrarna ili nepravedna hapšenja i loš tretman zatvorenika apsolutno neprihvatljivi“.

Krajem oktobra meseca iguman manastira Devine Vode deportovan je sa Kosova.<sup>26</sup> Iako nije bio državljanin Kosova i nije posedovao kosovska dokumenta, on je posedovao boravišnu dozvolu koju je prethodnih godina bez problema obnavljao. Ovog puta, kada je otišao u Prištinu da učini isto, rečeno mu je da mora da napusti Kosovo i da ne može da se vrati u narednih 5 godina, a kao razlog njegove deportacije navedena je nacionalna

---

<sup>23</sup> Već za sedam beba u KBC Kosovska Mitrovica nema be-se-že vakcina, nestale i protiv tetanusa, Kosovo Online. Dostupno na: <https://www.kosovo-online.com/vesti/drustvo/vec-za-sedam-beba-u-kbc-kosovska-mitrovica-nema-be-se-ze-vakcina-nestale-i-protiv>, (pristupljeno 09.01.2024.)

<sup>24</sup> European Commission 2023 Report on Kosovo. Dostupno na: [https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD\\_2023\\_692%20Kosovo%20report\\_0.pdf](https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_692%20Kosovo%20report_0.pdf), (pristupljeno 09.01.2024.)

<sup>25</sup> Nakon što su srpski politički predstavnici bojkovali lokalne izbore na severu Kosova u aprilu 2023, za gradonačelnike u četiri većinski srpske opštine izabrani su etnički Albanci. Pokušaj ulaska gradonačelnika u opštinsku zgradu u Zvečanu u pratnji specijalnih jedinica Kosovske Policije naišao je na protest Srba koji su pokušali da blokiraju ulaz u zgradu. Tom prilikom došlo je do sukoba policije sa građanima, od kojih je nekolicina zadobila lakše, odnosno teže povrede. Videti više u: Kosovar Police Clash With Protesters In Serb-Majority Northern Towns, Drawing U.S., EU Rebukes, RFE/RL. Dostupno na: <https://www.rferl.org/a/northern-kosovo-clashes-police-protesters-ethnic-albanian-mayors/32429637.html>, (pristupljeno 29.01.2024.)

<sup>26</sup> Deportovan iguman manastira Devine vode sa Kosova u Severnu Makedoniju, KoSsev. Dostupno na: <https://kossev.info/deportovan-iguman-manastira-devine-vode-sa-kosova-u-severnu-makedoniju/>, (pristupljeno 09.01.2024.)

bezbednost. Na licu mesta bili su prisutni i predstavnici OEBS-a i EULEX-a. Ovakav postupak u suprotnosti je sa članom 7A.3 Zakona o verskim slobodama na Kosovu koji kaže da „neće postojati proizvoljna zabrana za ulazak na Kosovo ili boravak na Kosovu za sveštenike, kandidate i sveštenstvo, monahe, monahinje i posetioce“.<sup>27</sup>

U maju 2023. godine, kosovske institucije onemogućile su pripadnicima Eparhije raško-prizrenske i kosovsko-metohijske Srpske pravoslavne crkve (SPC) pristup Crkvi Hrista Spasa u Prištini i obavljanje verske službe. Nekoliko dana ranije, Eparhija je obavestila Kosovsku Policiju o predstojećem prazniku i nameri da se u crkvi održi liturgija. Međutim, dan pre samog događaja (23. maja) prištinski paroh je od policije dobio usmeno/neformalno obaveštenje da pristup crkvi neće biti moguć sve dok se ne okonča postupak koji se vodi između SPC i Univerziteta u Prištini. Elem, do okončanja postupka, vlasnik imovine (ERP SPC), u skladu sa pretpostavkom nevinosti, trebalo bi da ima neometan pristup Crkvi.<sup>28</sup> Praksu neodobranja pristupa kritikovao je i *US State Department* u svom izveštaju o religijskim slobodama iz 2022. godine.<sup>29</sup>

Početak 2023. godine Vlada Kosova donela je još dve odluke o eksproprijaciji na severu Kosova, u opštinama Leposavić i Zubin Potok. Ispostaviće se da je ekspropisano zemljište, ukupne površine 138ha, namenjeno za izgradnju novih baza Kosovske Policije, a da je zvanična odluka doneta tek nakon što su baze izgrađene. Iz Kancelarije EU u Prištini tada je rečeno da je „važno napomenuti da proces eksproprijacije, prema kosovskom zakonu, zahteva period za javne konsultacije i mogućnost za

---

<sup>27</sup> LAW NO. 04/L-115 ON AMENDING AND SUPPLEMENTING THE LAWS RELATED TO THE ENDING OF INTERNATIONAL SUPERVISION OF INDEPENDENCE OF KOSOVO, OFFICIAL GAZETTE OF THE REPUBLIC OF KOSOVA. Dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2840&langid=2>, (pristupljeno 09.01.2024.)

<sup>28</sup> For the second year in a row, Kosovo authorities have banned a religious ceremony at the Christ the Saviour Cathedral in Priština, SPC ERP. Dostupno na: <https://eparhija-prizren.com/en/statements/for-the-second-year-in-a-row-kosovo-authorities-have-banned-a-religious-ceremony-at-the-christ-the-saviour-cathedral-in-pristina/>, (pristupljeno 09.01.2024.)

<sup>29</sup> US State Department 2022 Report on International Religious Freedom. Dostupno na: <https://www.state.gov/reports/2022-report-on-international-religious-freedom/kosovo/#:~:text=The%20constitution%20provides%20for%20freedom,to%20join%20a%20religious%20community.> (pristupljeno 09.01.2024.)

pogođene građane da osporavaju bilo koju odluku o eksproprijaciji na sudu pre nego što bilo koja odluka o eksproprijaciji postane konačna“. EU je tada pozvala Vladu Kosova da „preduzme sve napore kako bi osigurala da se poštuje odgovarajući proces i da se prava vlasnika imovine u potpunosti poštuju“. <sup>30</sup>

Raspoređivanje monoetničkih formacija specijalnih jedinica Kosovske Policije na severu, premda u suprotnosti sa članom 9 Briselskog sporazuma i članovima 61 i 128.4 Ustava Kosova, i dalje je aktuelna tema. Takođe, kosovske institucije odlučile su da održe lokalne izbore u ovom regionu i pored najavljenog bojkota od strane srpskih političkih predstavnika. Uz izlaznost od 3,47%, u četiri većinski srpske opštine na severu za gradonačelnike izglasani su etnički Albanci. Ujedno, ovo predstavlja i kršenje Prvog sporazuma o principima koji regulišu normalizaciju odnosa, čiji je cilj bio integracija lokalnih samouprava u kosovski sistem kojima bi upravljali srpski predstavnici. U tom smislu, u izveštaju Evropske komisije za Kosovo za 2023. godinu navodi se da pomenuti izbori 'ne nude dugoročno političko rešenje za ove opštine'. <sup>31</sup>

## KULTURNO NASILJE

Višegodišnje predstavljanje severa Kosova i Srba koji tamo žive, ali često i srpske zajednice uopšte kao kriminalnog regiona/pripadnika kriminalnih grupa naročito se intenziviralo posle incidenta ispred opštinske zgrade u Zvečanu u maju 2023. Naime, nakon inicijalno mirnog protesta Srba <sup>32</sup> koji je potom evoluirao u sukob sa pripadnicima KFOR-a, premijer Kosova, Aljbin Kurti, u više navrata je nazivao učesnike tog događaja „fašističkom

---

<sup>30</sup> EU zabrinuta zbog radova u LP, traže od vlade da poštuje zakon i imovinska prava, KoSsev. Dostupno na: <https://kossev.info/eu-zabrinuta-zbog-radova-u-lp-traze-od-vlade-da-postuje-zakon-i-imovinska-prava/>, (pristupljeno 01.02.2024.);

<sup>31</sup> European Commission 2023 Report on Kosovo. Dostupno na: [https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD\\_2023\\_692%20Kosovo%20report\\_0.pdf](https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_692%20Kosovo%20report_0.pdf), (pristupljeno 09.01.2024.)

<sup>32</sup> Protesters, Peacekeepers, Injured as Violence Erupts in North Kosovo, Balkan Insight. Dostupno na: <https://balkaninsight.com/2023/05/29/protesters-peacekeepers-injured-as-violence-erupts-in-north-kosovo/>, (pristupljeno 29.01.2024.)

milicijom“.<sup>33</sup> Takođe, Takva formulacija je pomenuta i u propagandnom videu objavljenom na zvaničnom nalogu vladajuće stranke na Kosovu, Samoopredeljenja. U ovom videu, napominje se da 'Kosovo neće dozvoliti da „fašistička milicija“ utvrđuje ustavni poredak'.<sup>34</sup>

Takođe, Kurti je neposredno nakon ovih dešavanja u parlamentu Kosova javno iščitao imena građana za koje se tvrdi da su učestvovali u nasilnim akcijama, od kojih su se neki bez ikakvog razloga našli na spisku i u tom smislu su neosnovano targetirani od strane glavne političke figure na Kosovu.<sup>35</sup> Ovo nije prvi put da kosovski zvaničnici krše princip pretpostavke nevinosti, odnosno da proglašavaju optužene krivim pre donošenja pravosnažne presude. Ministar unutrašnjih poslova Kosova, Dželjalj Svečlja nekoliko puta je primenjivao istu praksu u pomenutom periodu, nakon hapšenja osumnjičenih za nasilje nad pripadnicima KFOR-a.<sup>36</sup> Pomenuti ministar je i pre toga za stanovnike severa Kosova koristio termin „kriminalci“.

Intenzivna upotreba sličnih termina nakon maja meseca usloвила je da čak u mediji koji izveštavaju na albanskom usvoje pomenutu terminologiju, te je novinarka Atlantic Councila, Ilva Tare, upitala specijalnog izaslanika EU za dijalog Beograda i Prištine, Miroslava Lajčaka i specijalnog predstavnika SAD za Zapadni Balkan, Gabrijela Eskobara, „kako su SAD odgovorile na zabrinutost premijera Aljbina Kurtija o prisustvu „fašističke milicije“ na Severu, koja napada novinare i vojnike KFOR-a“.

---

<sup>33</sup> *Aljbin Kurti za CNN: Naše policajce i NATO vojnike napala je fašistička milicija, a ne mirni demonstranti*, Danas. Dostupno na: <https://www.danas.rs/vesti/politika/aljbin-kurti-za-cnn-nase-policajce-i-nato-vojnike-napala-je-fasisticka-milicija-a-ne-mirmi-demonstanti/>, (pristupljeno 29.01.2024.)

<sup>34</sup> *Samoopredeljenje: Kosovo neće dozvoliti da fašistička milicija utvrđuje ustavni poredak.*, Kosovo Online. Dostupno na: <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/samoopredeljenje-kosovo-neece-dozvoliti-da-fasisticka-milicija-utvrđuje-ustavni>, (pristupljeno 29.01.2024.)

<sup>35</sup> *Kurti iščitao imena osoba za koje kaže da su organizatori nereda na Severu; Jedan od optuženih demantuje potvrdom iz bolnice*, KoSSev. Dostupno na: <https://kossev.info/kurti-u-skupstini-iscitao-imena-osoba-za-koje-tvrdi-da-su-organizatori-nereda-na-severu/>, (pristupljeno 29.01.2024.)

<sup>36</sup> *Svečlja nakon novog hapšenja: Kriminalci će se suočiti sa pravdom; Petković: Jedini kriminalci ste ti i Kurti*, KoSSev. Dostupno na: <https://kossev.info/sveclja-nakon-novog-hapsenja-kriminalci-ce-se-suočiti-sa-pravdom-petkovic-jedini-kriminalci-ste-ti-i-kurti/>, (pristupljeno 29.01.2024.)



Lajčak joj je tada odgovorio da „ne možemo da kažemo da 45 000 kriminalaca žive na severu“, te da ne bi trebalo primenjivati princip kolektivne krivice na sve Srbe koji tamo žive.

Novinarka je i dalje insistirala na navedenom terminu, te joj je Eskobar odgovorio da ne može sve stanovnike severa da nazove „fašističkom milicijom“ i da to zaista ne pomaže u stvaranju atmosfere pomirenja.<sup>37</sup>

---

<sup>37</sup> *Lajčak i Eskobar: Ili ćemo imati normalizaciju ili sukob, potencijalno regionalni*, KoSSev. Dostupno na: <https://kossev.info/lajcak-i-eskobar-ili-cemo-imati-normalizaciju-ili-sukob-potencijalno-regionalni/>, (pristupljeno 30.01.2024.)

## **ANALIZA NAPADA NA PRIPADNIKE MANJINSKIH ZAJEDNICA U SRBIJI**

### HRONOLOGIJA NAPADA

Za potrebe analize predstavimo pet slučajeva direktnog, strukturalnog i kulturnog nasilja od strane institucija države Srbije prema Albancima tokom 2023. godine. Najznačajniji slučaj direktnog nasilja predstavljao je napad na porodicu Muharemi dok su zabrane filmova na albanskom zbog simbola Kosova, zloupotreba pasivizacije adresa koja se na upitno zakonit način sprovodi nad Albancima u Srbiji već godinama označavaju novi trend u strukturalnom i kulturnom nasilju prema ovoj zajednici.

### ZABRANA PRIKAZIVANJA FILMOVA NA ALBANSKOM JEZIKU

Producentska kuća Colosseum Production iz Preševa susrela se s velikim problemom, nakon što su njena dva kratkometražna filma završila pred Višim sudom u Vranju, nakon što je policija u junu dobila anonimnu prijavu, uoči njihovog premijernog prikazivanja u Bujanovcu, da podstiču mržnju i diskriminaciju, što autori negiraju. Reč je o filmovima „Neverni“ i „Tišina ubija“ (Heshtja vret“), albanskog autora Ganija Veselija. Naime, odlukom Višeg suda u Vranju, od 14. avgusta 2023. godine, zabranjeno je prikazivanje filma „Neverni“ u Srbiji. Sudsko veće je ocenilo da je predlog Javnog tužilaštva osnovan i da ovo delo „zagovara i podstiče mržnju“. Istom odlukom, prikazivanje filma „Tišina ubija“, dozvoljeno je pod uslovom da se, između ostalog, iz najavne i odjavne špice, ukloni obeležje Republike Kosovo, te da se naznači da film nije preporučljiv mlađima od 16 godina.<sup>38</sup>

---

<sup>38</sup> Inicijativa mladih za ljudska prava, Pasivizacija adresa Albanaca kao diskriminatorska praksa, 2023, str: 41: <https://vih.rs/wp-content/uploads/2023/10/izvestaj-Pasivizacija-adresa-Albanaca-u-Presevskej-dolini-kao-diskriminatorska-praksa.pdf>;

Javnosti još nisu predočeni svi detalji odluke koju je veće Višeg suda u Vranju donelo 14. avgusta. U odgovoru koji je Radiju Slobodna Evropa dostavljen iz Suda, navodi se da je veće utvrdilo da film "Neverni" (I pabesi) krši član 28. Zakona o kinematografiji. U tom članu se navodi da je zabranjeno stavljanje u promet i javno prikazivanje kinematografskog dela koje podstiče diskriminaciju i širi nacionalnu, rasnu i versku mržnju. Takođe se navodi da se može izreći zabrana javnog prikazivanja kinematografskog dela sa pornografskim sadržajem ili sadržajem kojim se zagovara ili podstiče nasilje i otvoreno vređa ljudsko dostojanstvo.<sup>39</sup>

Zabrane filmova u ovom slučaju predstavljaju i primer kulturnog nasilja s obzirom da se ovom praksom legitimizuju oblici strukturalnog nasilja kao što je zloupotreba pasivizacija adresa. Kako navode Tepšić i Vukelić „kulturno nasilje čini da direktno i strukturalno nasilje deluju moralno prihvatljivo, ili prikriva stvarnu prirodu nasilja, pa ono i ne deluje kao nasilje“. 40 Shodno tome, brzo postupanje tužilaštva i suda u Vranju i predstavljanje simbola jedne države ili teritorije koju druga država ne priznaje kao dela kojim se širi mržnja ima za cilj da legalizuje i legitimizuje stav da je autor filmova „agresor“ prema dominantnoj kulturi.

## NAPAD NA PORODICU MUHAREMI U MEDVEĐI

Portal Insajderi u nedelju, 1. oktobra objavio je vest da je 30. septembra 2023. godine grupa od 15 maskiranih mladića koja je pevala srpske nacionalističke pesme bacala kamenje i druge teže predmete na kuću i automobil Ruhana Muharemija u Medveđi. O događaju je obavestena policija u Medveđi, Misija OEBS-a i Ambasada Albanije.<sup>41</sup>

---

<sup>39</sup> RSE, Dušan Komarčević: Cenzura kulture, Sud u Srbiji zabranio filmove albanskog autora, 15.8.2023: <https://www.slobodnaevropa.org/a/cenzura-kulture-film-gani-veseli-srbija-sud/32549290.html>;

<sup>40</sup> Goran Tepšić i Miloš Vukelić, Kulturno nasilje kao proces dugog trajanja: od kolonijalizma do humanitarizma, Fakultet političkih nauka, Politička misao, god. 56, br. 1, 2019, str. 114: <https://hrcak.srce.hr/file/320995>;

<sup>41</sup> Insajderi, Serbët sulmojnë me gurë e mjete të rënda shtëpinë e shqiptarit në Medvegjë, Insajderi sjell pamjet, 1.10.2023: [https://insajderi.org/serbet-sulmojne-me-gure-e-mjete-te-renda-shtepine-e-shqiptarit-ne-medvegje-insajderi-sjell-pamjet/?fbclid=IwAR3bJvE5MijlyoUTUQu5WaFU4Oe1LHuFS84L7cAOrdozUvQM-Wci\\_rJFmGQ](https://insajderi.org/serbet-sulmojne-me-gure-e-mjete-te-renda-shtepine-e-shqiptarit-ne-medvegje-insajderi-sjell-pamjet/?fbclid=IwAR3bJvE5MijlyoUTUQu5WaFU4Oe1LHuFS84L7cAOrdozUvQM-Wci_rJFmGQ);

Portparolka policijske uprave u Leskovcu, Marija Sokolović potvrdila je za JUG Mediju da je grupa mlađih maloletnika saslušana u prisustvu roditelja zbog sumnje da su kamenicama gađali kuću albanske porodice pored vrtića u Medveđi. Po njenim rečima, u ovom događaju nema elemenata krivičnog dela, a o svemu su obavešteni javni tužilac i Centar za socijalni rad.<sup>42</sup> Uprkos poseti Nenada Mitrovića, direktora Službe Koordinacionog tela za Bujanovac, Preševo i Medveđu porodici Muharemi, tužilaštvo, policija, Zaštitnik građana, Poverenica za ravnopravnost do kraja januara 2024. godine nisu se dodatno oglašavali kako bi razjasnili ovaj potencijalno etnički motivisan napad koji se desio samo sedam dana nakon napada u Banjskoj.<sup>43</sup> Imajući u vidu reakcije albanskih političkih partija i organizacija civilnog društva, kao i strah koji ovakvi napadi mogu da proizvedu, navedene institucije su morale u roku od najkasnije mesec dana da javnosti predoče odluke i/ili izveštaje o potencijalno etnički motivisanom nasilju posebno imajući u vidu koliko su mladi počinioci nasilja.

## GOVOR MRŽNJE PREMA ALBANSKOJ NACIONALNOJ MANJINI U KONTEKSTU PREGOVORA SRBIJE I KOSOVA

Nekoliko nevladinih organizacija i deo opozicije iz Srbije osudili su 16. marta 2023. godine uvredljive plakate koji su oblepljeni ispred Fakulteta političkih nauka u Beogradu. Na plakatima su prikazana lica nekoliko profesora Fakulteta političkih nauka zbog, kako piše, "podržavanja separatizma i terorizma priznavanjem nezavisnosti Kosova". Uvredljivi plakati, na kojima su Jelena Lončar, Stefan Surlić i Marko Veković nazvani "izdajnicima", pojavili su se uoči planiranog skupa profesora Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu i Filozofskog fakulteta iz Prištine.<sup>44</sup>

---

<sup>42</sup> Danas, Leskovačka policija: Saslušani maloletnici koji su gađali kuću albanske porodice u Medveđi, 2.10.2023: <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/leskovacka-policija-saslusani-maloletnici-koji-su-gadjali-kucu-albanske-porodice-u-medvedji/>;

<sup>43</sup> Bujanovačke, Mitrović posetio porodicu Muharemi u Medveđi posle incidenta, 14.10.2023: <https://bujanovacke.co.rs/2023/10/14/mitrovic-posetio-porodicu-muharemi-u-medvedji-posle-incidenta/>;

<sup>44</sup> RSE, Osude zbog targetiranja profesora Fakulteta političkih nauka u Beogradu, 16.3.2023: <https://www.slobodnaevropa.org/a/beograd-profesor-politi%C4%8Dke-nauke/32321395.html>;

Ovaj skup je trebalo da se održi 16. marta, ali je dan ranije Fakultet političkih nauka u saopštenju za javnost napisao da je on **otkazan**. Nacionalni konvent o Evropskoj uniji i Radna grupa za Poglavlje 35 osudili su lepljenje plakata uvredljivog sadržaja protiv profesora Fakulteta političkih nauka u Beogradu u svom saopštenju 16. marta. Oni su pozvali Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu i nadležne organe da osude ove napade i hitnom reakcijom stanu u zaštitu nastavnog osoblja. **Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu** priključio se osudi napada na troje svojih nastavnika, te je sačinio prijavu o ovom napadu i predao je policiji uz zahtjev da neodložno istraže slučaj.<sup>45</sup> Ovaj slučaj je indikativan jer je jedan od uzroka urušenog ili skoro nepostojećeg dijaloga unutar srpskog društva klevetanje kritičkih glasova kao “izdajnika”.

U ovom slučaju vidimo propust tužilaštva i policije da istraži delovanje neonacističke grupe Zen Tropa Srbija jer je ova grupa samo dan pre otkazivanja događaja u objavama na društvenim mrežama navela kako upravo troje pomenutih profesora sarađuju sa “teroristima” sa Kosova i Metohije.<sup>46</sup>

Govor mržnje prema Albancima se i dalje toleriše i to od najviših predstavnika vlasti kao što je doskorašnji direktor BIA Aleksandar Vulin protiv koga se i vodi postupak zbog govora mržnje pred Ustavnim sudom<sup>47</sup>. Paralelno sa tim, određeni mediji koriste i dalje dehumanizujući rečnik i lažne vesti kako bi mržnju prema Albancima koristili u sticanje ili uvećanje (političke) moći i uticaja. Tako je u maju ove godine Inicijativa mladih za ljudska prava podnela pritužbu Poverenici za zaštitu ravnopravnosti zbog teksta od 16. maja 2023. godine u dnevnom novinama “Srpski telegraf” pod naslovom “Albanci nam truju decu – prodaju sok

---

<sup>45</sup> Isto;

<sup>46</sup> Instagram post Zen tropa Srbija, 15.3.2023: <https://www.instagram.com/p/Cp0Bkrxs2Xr/?hl=en>;

<sup>47</sup> Apelacioni sud je u decembru 2021. godine potvrdio odluku Višeg suda da odbije tužbu koju je predsednik Nacionalnog saveta albanske nacionalne manjine podneo protiv Aleksandra Vulina, tadašnjeg ministra odbrane, zbog govora mržnje iz 2019. godine. Nacionalni savet je podneo ustavnu žalbu tako da se čeka odluka Ustavnog suda o ovom slučaju. Videti: Beogradski centar za ljudska prava, Izveštaj o stanju ljudskih prava za 2022. godinu, str. 392: <https://www.bgcentar.org.rs/wp-content/uploads/2023/03/2023-04-24-Ljudska-prava-u-Srbiji-2022-web.pdf>;

koji izaziva rak”. U mišljenju Poverenice od 14. novembra ove godine, “Srpskom telegrafu” preporučeno je da ne objavljuje diskriminatorne sadržaje koji predstavljaju povredu dostojanstva lica ili grupe lica na osnovu nacionalne pripadnosti kao ličnog svojstva.<sup>48</sup>

“Srpski telegraf” je naslovom i tekstom istakao nacionalnost ‘Albanaca’, implicirajući da truju decu putem soka uvezenog sa Kosova, što predstavlja tešku formu diskriminacije prema Zakona o zabrani diskriminacije. Ovakav naslov podstiče stereotipe, generiše predrasude i diskriminiše celu albansku populaciju, što nije u skladu sa zakonom.<sup>49</sup>

Govor mržnje prema Albancima u Srbiji koji se podstiče od predstavnika vlasti i na taj način normalizuje kroz lažne vesti koje imaju za cilj dehumanizaciju albanske zajednice u medijima, podriiva i minimum poverenja kao i pretpostavke za proces pomirenja koji bi trebalo da bude podudaran sa pregovorima zvaničnika Kosova i Srbije kojim posreduje EU. Takođe, kampanja linča prema profesorima Fakulteta političkih nauka u okviru koje su predstavljeni kao “saradnici terorista” pokazuje trend koji traje već nekoliko godina u Srbiji, a to je da se na različite načine učutkuju kritički glasovi koji saraduju sa predstavnicima kosovskog društva u okviru akademske zajednice ili civilnog društva. Na ovaj način se monopolizuje položaj državnih zvaničnika kao jedinih građana Srbije koji mogu komunicirati sa predstavnicima Kosova, a da pri tom ne budu negativno predstavljeni u medijima ili sankcionisani.

## NEZAKONITO ZADRŽAVANJE GRAĐANA ALBANSKE NACIONALNE MANJINE NA GRANIČNIM PRELAZIMA

Tokom 2023. godine zabeležno je više slučajeva zadržavanja pripadnika albanske manjine iz Preševske doline na administrativnom/ graničnom prelazu s Kosovom. Zadržavanja na graničnim prelazima su veoma učestala – i po nekoliko puta u roku od par meseci, traju i do nekoliko sati,

---

<sup>48</sup> Inicijativa mladih za ljudska prava, Mišljenje Poverenice za zaštitu ravnopravnosti: Srpski Telegraf povredio odredbe Zakona o zabrani diskriminacije, 21.12.2023: <https://yih.rs/bhs/misljenje-poverenice-za-zastitu-ravnopravnosti-srpski-telegraf-povredio-odredbe-zakona-o-zabrani-diskriminacije/>;

<sup>49</sup> Isto;

a obavljaju se bez jasnih obrazloženja zbog čega do njih dolazi. Ovom prilikom, navešćemo dva specifična slučaja, za koja imamo dozvolu za javno objavljivanje.

Prvi primer je Nedžad Agušti, profesor engleskog jezika u srednjoj tehničkoj školi u Preševu i sudski tumač za engleski, albanski i srpski jezik. Agušti je, od juna do septembra 2023. godine, zaustavljan na administrativnom prelazu sa Kosovom tri puta i to bez posebnog povoda i objašnjenja. Slične probleme imala je i Ardita Sinani, političarka Partije za demokratsko delovanje. Sinanijeva je, tokom razgovora, istakla da je na graničnom prelazu sa Kosovom, u periodu od 7. avgusta do 5. septembra 2023. godine, zadržavana 20 puta, takođe bez obrazloženja i povoda. Takvo delovanje pripadnika MUP-a onemogućava nesmetano kretanje ovih pojedinaca, te izaziva strepnju i strah pri svakom narednom putovanju.

#### ZLOUPOTREBA PASIVIZACIJE ADRESA NAD GRAĐANIMA ALBANSKE NACIONALNOSTI U PREŠEVSKOJ DOLINI

Istraživači Inicijative mladih za ljudska prava u Srbiji su od jula do septembra 2023. godine u opštinama Bujanovac, Preševo i Medveđa sprovedli istraživanje o pasivizaciji adresa građana Srbije albanske nacionalnosti. Na osnovu intervjua, uvida u rešenja Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (MUP) o pasivizaciji adresa, kao i na osnovu podataka o promenama biračkih spiskova i razgovora sa lokalnim aktivistima i političkim partijama, došli su do nalaza da 72% ispitanika nije dobilo rešenje o pasivizaciji već je samo usmeno obavешteno, kao i da je 80% njih izgubilo biračko pravo.

Dva osnovna indikatora da MUP krši Zakon o prebivalištu i boravištu jesu nekonzistentni i netransparentni podaci o pasivizaciji od strane policije kao i podatak da je najmanje 3370 Albanaca u Preševskoj dolini izbrisano sa biračkog spiska u periodu od 2015. do 2022. godine.

Uprkos negiranju tvrdnji o zloupotrebi pasivizacije od strane Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu od 1. decembra 2023. godine<sup>50</sup>, ovo ministarstvo nije javnosti priložilo dovoljno obrazložen odgovor na pitanje da li se zaista građani albanske nacionalnosti brišu sa biračkog spiska nakon što su im adrese pasivizirane. Dodatno, policija koja je suštinski nadležna za provere adresa i vođenje procedure pasivizacije nije se uopšte oglašavala ovim povodom što zabrinjava osobito imajući u vidu sumnje u migracije birača na izborima za lokalne, pokrajinske i parlamentarne izbore u Srbiji od 17. decembra 2023. godine. Nakon izveštaja domaćih<sup>51</sup> i međunarodnih posmatrača<sup>52</sup> izbora koji su ukazali na dokaze i indikatore kako je nezakonita promena prebivališta uticala na prekrajanje izborne volje, navodi o korišćenju pasivizacije kako diskriminatorne prakse prema Albancima dobijaju još više na značaju jer pokazuju širi spektar izbornog inženjeringa i manipulaciju javnim registrima kao što je birački spisak.

---

<sup>50</sup> Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu, Pasivizacija nije diskriminacija, 1.12.2023: <https://mduls.gov.rs/saopstenja/pasivizacija-nije-diskriminacija/?script=lat>;

<sup>51</sup> CRTA, Preliminarni nalazi Crte o organizovanoj migraciji birača uoči izbora u Srbiji održanih 17. decembra 2023. godine, 22.12.2023: <https://crtars/preliminarni-nalazi-o-organizovanoj-migraciji-biraca/>;

<sup>52</sup> INTERNATIONAL ELECTION OBSERVATION MISSION Republic of Serbia – Early Parliamentary Elections, 17 December 2023: [https://www.osce.org/files/f/documents/6/8/560650\\_0.pdf](https://www.osce.org/files/f/documents/6/8/560650_0.pdf);



## **ZAKLJUČNE NAPOMENE**

Opšti zaključak ove analize je da mali broj slučajeva direktnog nasilja nad pripadnicima srpske zajednice na Kosovu dobije svoj epilog, odnosno počinioци retko kada budu privedeni i procesuirani. U prilog tome govori i izrazita diskrepanca između podataka o incidentima koje poseduje Kosovska Policija i realnog broja slučajeva koji su javno dostupni i proverljivi. Naravno, metodologija institucija se može razlikovati, ali ostaje zamerka na nedostatak informacija čak i o slučajevima koji su procesuirani. Dostupni podaci iz medija nisu potpuni, a relevantni organi nisu odgovorili na upit o broju slučajeva i njihovom statusu. S druge strane, strukturno/institucionalno nasilje je manjeg intenziteta, ali naročito problematično jer je sistemski određeno i u kombinaciji sa kulturnim nasiljem, odnosno agresivnom retorikom, pruža plodno tlo za širenje direktnog nasilja. Ovakav tip nasilja se ne može procesuirati kao što to mogu neposredni fizički napadi, te je zbog toga u analizi ukazano koje to zakone/principe krše navedene, sporne odluke.

Iako nije primećen veliki broj direktnih napada na pripadnike albanske zajednice u Srbiji, položaj kao i život pripadnika ove grupe je sve teži zbog strukturalnog i kulturnog nasilja koje se sprovodi kroz zloupotrebu prakse pasivizacije adresa kao i normalizaciju govora mržnje u javnoj sferi prema Albancima. Zabrinjava trend zabrana prikazivanja filmova albanskih autora kao i zaustavljanja građana albanske nacionalnosti na granici od strane pripadnika BIA i MUP jer to znači derogiranje slobode izražavanja i ometanje slobode kretanja.

## **PREPORUKE ZA INSTITUCIJE KOSOVA**

Kako bi pokazale stvarnu posvećenost poštovanju postignutih sporazuma, kao i ozbiljnu nameru u poštovanju prava Srba na Kosovu, zaštititi tih prava i bezbednosti, preporuke koje bi institucije Kosova trebalo da sprovedu date su u nastavku:

- Prestanak upotrebe agresivne i derogativne retorike od strane kosovskih zvaničnika prema pripadnicima srpske zajednice;
  - Značajnije angažovanje Kosovske Policije u rasvetljavanju slučajeva napada na pripadnike srpske zajednice, njihovu imovinu i imovinu Srpske pravoslavne crkve jer nekažnjivost podstiče dalje nasilje;
  - Prestanak prakse arbitrarnih hapšenja i neograničenog zadržavanja lica u pritvoru;
  - Prestanak kršenja prava na prezumpciju nevinosti od strane kosovskih zvaničnika, odnosno proglašavanja krivim lica pre donošenja pravosnažne presude;
  - Javno objavljivanje evidencije o napadima na pripadnike srpske i/ili manjinskih zajednica uopšte;
- Dosledno primenjivati kaznene mere za neprofesionalno ponašanje pripadnika Kosovske Policije;

## **PREPORUKE ZA INSTITUCIJE SRBIJE**

Postupanje institucija Srbije mora se promeniti tako da se organi zaduženi za bezbednost ne ponašaju diskriminatorno prema građanima albanske nacionalnosti u slučajevima prelaska državne/ administrativne granice i pri procesu pasivizacije adresa, a da sa druge strane pravosuđe u Srbiji bude usmereno na sankcionisanje govora mržnje prema manjinskim grupama pa to i Albancima – a ne da se širenje mržnje koristi za derogiranje slobode izražavanja Albanaca zbog isticanja simbola Republike Kosovo i to u okviru umetničkih dela kao što su filmovi.

- Zaustaviti praksu neosnovanog zadržavanja građana od strane MUP i BIA na graničnim/ administrativnim prelazima sa Kosovom;
- Tužilaštvo i sudovi u Srbiji da prekinu sa praksom krivičnog progona pripadnike albanske ili drugih nacionalnih manjina zbog isticanja simbola druge države odnosno teritorije. Ovo je posebno zabrinjavajuće imajući u vidu odredbe Ohridskog sporazuma koji govori o poštovanju simbola jedne odnosno druge strane;

- MUP Srbije da javno objavi sva rešenja i statističke podatke o pasivizaciji adresa građana albanske nacionalnosti iz Preševske doline od 2011. do 2023. godine kako bi se otklonile sve sumnje u nezakonito postupanje pri tome poštujući Zakon o zaštiti podataka o ličnosti;



NACIONALNI KONVENT O  
EVROPSKOJ UNIJI  
KNEZA MILOŠA 4  
11000 BEOGRAD  
[WWW.EUKONVENT.ORG](http://WWW.EUKONVENT.ORG)  
[OFFICE@EUKONVENT.ORG](mailto:OFFICE@EUKONVENT.ORG)



INSTITUT ZA TERITORIJALNI  
EKONOMSKI RAZVOJ (INTER)  
VLAJKOVIĆEVA 29  
11000 BEOGRAD  
+381 (0)11 3246 766  
[WWW.REGIONALNIRAZVOJ.ORG](http://WWW.REGIONALNIRAZVOJ.ORG)  
[OFFICE@REGIONALNIRAZVOJ.ORG](mailto:OFFICE@REGIONALNIRAZVOJ.ORG)